

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

CİLT 4

42. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

**42. Uluslararası Kazı, Araştırma ve
Arkeometri Sempozyumu**

**42. KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI**

CİLT 4

**23-27 MAYIS 2022
DENİZLİ**

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANA YAYIN NO: 3734/4
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 195/4

Editör

Dr. Adil ÖZME

23-27 Mayıs 2022 tarihlerinde gerçekleştirilen 42. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu Denizli Pamukkale Üniversitesi'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

e-ISSN: 2667-8845

Grafik Tasarım

Nihal KARAPEK

Kapak Fotoğrafi

Bahadır Duman, Tripolis 2021 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları

Not: Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil Özme tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarlar sorumludur.

Ankara 2023

ULUSLARARASI KAZI, ARAŞTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU YAYIN KURALLARI

Göndereceğiniz bildiri metinlerinin aşağıda belirtilen kurallara uygun olarak gönderilmesi, kitabın zamanında basımı ve kaliteli bir yayın hazırlanması açısından önem taşımaktadır. Bildirilerin yazımında kitaptaki sayfa düzeni esas alınarak;

* Yazılar A4 kağıda, üstten 5.5cm. alttan 5cm. soldan 4.5cm. sağdan 3cm.lik bir boşluk bırakılarak, 10 punto ile, bir satır aralığı olacak şekilde, Times New Roman fontu ile en fazla 10 sayfa yazılmalı,

* Başlık 14 punto, büyük harf ve bold olacak şekilde yazılmalı,

* Bildiri sahiplerinin isimleri başlığın altında, sağ üstte yer almalı, alt alta sıralanmalı ve unvan kullanılmamalı, dipnotta unvan, adı soyadı, bağlı olduğu kurum, şehir, ülke ve e-mail adresi mutlaka yazılmalıdır.

* Metinde ana başlıklar büyük harflerle ve italik, alt başlıklar, baş harfleri büyük ve italik olarak yazılmalı,

* Metin içinde geçen yabancı sözcük ve terimler, örneğin “*in-situ*” italik olarak yazılmalı,

* Metin içinde Milattan Önce gibi çok alışılmış kısıltmalar dışında kısaltma kullanılmamalı, Milattan Önce ve sonra kısaltması: M.Ö., M.S. Erken Tunç Çağı: ETÇ olarak kullanılmalıdır.

* Bölge adlarının ilk harfleri, aynı şekilde yer, coğrafya ve kurum adlarının ilk harfleri büyük yazılmalıdır. Örneğin: Doğu Anadolu, Yakın Doğu, Avrupa, Akdeniz Bölgesi, Dicle Nehri, Ankara Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu gibi.

* Ölçü ve ağırlıklar m. cm. mm. lt. gr. şeklinde yazılmalı,

* Dipnotlar metnin altında ve metin içinde numaraları belirtilerek, 8 puntoda yazılmalı,

* Dipnot ve kaynakçada (bibliyografya) kitap ve dergi isimleri italik yazılmalı,

* Harita, çizim ve resimler 15 adetten fazla olmamalı, fotoğraflar JPG veya TIFF olarak gönderilmeli, gönderilen resimlerin çözünürlüğünün en az 300 pixel/inch olmalı,

* Çizimlere (Çizim: 1), resimlere (Resim: 1), haritalara (Harita: 1) olarak alt yazı yazılmalı ve kesinlikle levha sistemi kullanılmamalı,

* Yayın için telif anlaşması gerektiren Googleearth gibi görseller kullanılmamalı,

Yayınlanacak bildiri sayısının artması, kitapların zamanında basımını güçleştirdiğinden, bildirilerinizin sempozyum sırasında teslim edilmesi ya da en geç **1 Ağustos tarihine kadar, yayinlar@ktb.gov.tr** e-mail adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Yayın kurallarına uymayan ve geç gönderilen bildiriler kesinlikle yayınlanmayacaktır.

PUBLICATION INSTRUCTIONS

The papers presented in the International Symposium of Excavations, Surveys and Archaeometry will be published as before.

1. In order to complete a high-quality print in time, we kindly request you to send the paper texts in the format specified below:

2. Texts should be written in 10 pages on A4 paper, with Times New Roman and 10 type size within a space of 13.5x19 cm. Line spacing should be 10 points.

3. Heading should be written in bold with 14 typesize and with 14 points of line space. Main headings should be written with capitals, sub-headings with lower letters. Both types of headings should be written in italics.

4. Footnotes should be placed at the bottom of the pages, with their numbers indicated in the text. Footnote texts should be written with 8 type size and line space of 8 points.

5. Book and periodical titles in the footnotes and bibliography should be written in italics.

6. Total number of drawings and photos should not exceed 15. Photos should be either in JPG or TIFF format with at least 300 dpi solution and sent in a separate file.

7. Captions should be added to drawings (Drawing:), photos (Photo:) and maps (Map:). Plate system should not be used.

8. Authors must indicate their names, titles and contact information in their papers.

9. Digital text of the paper should be added to the print-out and both texts should be identical. Otherwise the digital version will be considered default.

As sudden accumulation of papers makes it difficult to complete printing in time, papers should either be submitted during the symposium or sent to yayinlar@ktb.gov.tr until the 1st of August.

The papers that fail to comply with those instructions or that are sent after the deadline will not be published on no account.

İÇİNDEKİLER

Muhammet ARSLAN ANİ ÖRENYERİ KAZISI 2021 YILI ÇALIŞMALARI	9
Muharrem ÇEKEN, Alptekin YAVAŞ, Gökhan MERİÇ KUBADABAD SARAYI KAZISI 2021 YILI ÇALIŞMALARI	29
Murat AKAR, Müge BULU, Tara INGMAN, Rula SHAFIQ, Onur Hasan KIRMAN, Ayça Deniz ÇINAR, Ebru Gizem AYTEN, Seren BURGAÇ, Ebrar SİNMEZ, K. Aslıhan YENER AÇÇANA HÖYÜK, ESKİ ALALAH KENTİ KAZISI 2021 YILI ÇALIŞMALARI	51
Ayşe ERSOY, Murat AKAR, Müge BULU HATAY ARKEOLOJİ MÜZESİ TOPRAKHİSAR HÖYÜK ARAŞTIRMA-KURTARMA KAZISI 2021 YILI ÇALIŞMALARI	67
Murat TAŞKIRAN, Meydan PALALI, Mustafa DEMİREL SILLYON KAZISI 2021 YILI ÇALIŞMALARI	75
Murat TÜRKTEKİ, Deniz SARI, Fatma ŞAHİN, Yılmaz Selim ERDAL, Sinem TÜRKTEKİ, Can Yumni GÜNDEM, Yusuf TUNA, Osman DENGİZ KÜLLÜOBA KAZISI 2021 YILI ÇALIŞMALARI	93
Musa KADIOĞLU, Mustafa ADAK, Özlem VAPUR, Görkem YENİCE, Hazal ERGİN, Serkan ÖRNEK, Selin BOZOĞLAN, Tuğba ULUGER, Şeyda DOSTI, Atilla TURGUT, Gülfem AYDIN 2021 YILI TEOS ÇALIŞMALARI (12. SEZON)	111
Mustafa BEYAZIT, Meryem CANSEVEN, Başaran Doğu GÖKTÜRK, Düriye BEYAZ, Yusuf BAŞTÜRK, Emrah MADEN KALE-İ TAVAS (TABAE ANTİK KENTİ) ÖREN YERİ VE KAVAKLIPINAR MEVKİİ KALE-İ TAVAS MEZARLIĞI KAZILARI 2021	135
Mustafa Kemal ŞAHİN, Metin ÇAKAR, Ali Rıza BİLGİN ÇORUM İLİ, ALACA İLÇESİ, MAHMUDIYE KÖYÜ, KALEHİSAR ÖREN YERİ 2021 YILI KAZISI	147

Mustafa ŞAHİN İZNİK GÖLÜ BAZİLİKAL KİLİSESİ SUALTI KAZILARI - 2021	159
Mücella ERDALKIRAN, Celal ULUDAĞ, Cihan AVCI GÜRCÜTEPE 2021 YILI KAZISI	173
Müjde PEKER, Daniş BAYKAN, Göknur BEKTAŞ, Ceren BAYKAN, Dinçer Savaş LENGER, Selma GÜN, Muhsine Eda ARMAĞAN NİF (OLYMPUS) DAĞI ARAŞTIRMA VE KAZI PROJESİ: 2021 YILI KAZISI	185
Necmi KARUL, Nisa SEMİZ, Nizar POLAT KARAHANTEPE 2019-2021 ÇALIŞMALARI	205
Nevzat ÇEVİK, Süleyman BULUT, Beste TOMAY, Burak TAKMER, Erhan ÖZKAN, Sema TALU, Cüneyt ÖZ, Mehmet ŞENGÜL, Fatih YILMAZ, İlkiz ÖZTÜRK MYRA VE ANDRİAKE KAZILARI 2021 ÇALIŞMALARI	221
Nicholas CAHILL SARDİS 2021	235
Nurettin ARSLAN, Beate BÖHLENDORF-ARSLAN, Caner BAKAN, Nilden ERGÜN, Mehmet AYAZ 2021 YILI ASSOS KAZI ÇALIŞMALARI	249
Nurettin KOÇHAN, Ahmet TERCANLIOĞLU, Feride İMRANA ALTUN, Serdal GÜNDOĞDU, Ayşe YILDIRIM, Korkmaz MERAL KYZİKOS 2021	265
Nurettin ÖZTÜRK, Gencay GÜLOĞLU, Alper ATAY, Muhemmet BAKIRCI 2021 YILI TRALLEİS ANTİK KENTİ KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI	277
Olivier Can HENRY, İpek DAĞLI LABRAUNDA 2019-2020 YILI ÇALIŞMALARI	391
Olivier Can HENRY, İpek DAĞLI LABRAUNDA 2021 YILI ÇALIŞMALARI	311

Cengiz TOPAL, Onur ZUNAL, Hakan AYCAN, Melis TATLI, Bahar BABACAN KLAROS 2021.....	329
Osman AYTEKİN ARDANUÇ-GEVHERNİK KALESİ KAZISI'2021 (I. SEZON).....	341
Osman DOĞANAY, Kısmet BACAK, Ali BAKAR TYANA KAZISI 2021 YILI ÇALIŞMALARI.....	365
Osman ERAVŞAR, Feray KORUCU YAĞIZ, Sibel YARAR 2021 YILI ALANYA KALESİ KAZI ÇALIŞMALARI.....	379
Önder İPEK, Murat AYDIN, Semih GERÇEK 2021 YILI ORTAKÖY-ŞAPINUVA KAZI ÇALIŞMALARI.....	395
Özlem ÇEVİK, Coşkun SİVİL, Osman VURUŞKAN, Burhan GÖZ, Burak GÖKÇE ULUCAK HÖYÜK 2019-2021 YILLARI KAZI ÇALIŞMALARI.....	409
Pınar ÇAYLI, Işıl DEMİRTAŞ, Yasemin YILMAZ BÜYÜK DELLER 2021 YILI KAZISI.....	423
Rabia AKARSU, Hüsnü GENÇ ERZURUM-PULUR HÖYÜK 2021 YILI KAZI ÇALIŞMALARI.....	447
Rafet ÇAVUŞOĞLU, Hanifi BİBER, Hakan YILMAZ, İsmail COŞKUN, Sinan KILIÇ, M. Fuat LEVENDOĞLU, Orhan VAROL, Ayşegül KELEŞ ERİÇOK, Cem HAYDAROĞLU, Erdal POLAT VAN ÇAVUŞTEPE KALESİ VE URARTU NEKROPOLÜ 2021 YILI ÇALIŞMALARI.....	459
Rainer M. CZICHON, Mehmet Ali YILMAZ, Emrullah KALKAN OYMAAĞAÇ HÖYÜK/NERİK ARKEOLOJİK KAZI PROJESİ-2021 SEZONU.....	473
Remzi YAĞCI, Deniz KAPLAN, Ulus TEPEBAŞ SOLİ POMPEİOPOLİS 2021 YILI KAZILARI.....	485
Roland R.R. SMITH, Ine JACOBS, Serra SOMERSAN APHRODISIAS 2021.....	489

Rüstem ASLAN	
TROYA ÖRENYERİ 2021 YILI KAZI ÇALIŞMALARI.....	509
S. Yücel ŞENYURT, Atakan AKÇAY, Seda KARA, İlkay AKLAN, H. Umut KIVRAK	
OVAÖREN 2021 YILI KAZILARI.....	527

2021 YILI TEOS ÇALIŞMALARI (12. SEZON)

Musa KADIOĞLU*

Mustafa ADAK

Özlem VAPUR

Görkem YENİCE

Hazal ERGİN

Serkan ÖRNEK

Selin BOZOĞLAN

Tuğba ULUGER

Şeyda DOSTI

Atilla TURGUT

Gülfem AYDIN

2021 yılı Teos kazı, belgeleme, koruma, onarım ve düzenleme çalışmaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün ve Teos Kazısı resmi sponsorlarının sağlamış olduğu ödenekle 23 Mart-17 Aralık 2021 tarihlerinde sürdürülmüştür¹. Toplam dokuz aya yayılan 2021 kazı sezonundaki çalışmalar, ağırlıklı olarak Dionysos

* Prof. Dr. Musa KADIOĞLU, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı 06100 Sıhhiye, Ankara/TÜRKİYE, e-posta: kadioglu@humanity.ankara.edu.tr; teos.ankara.edu.tr

1 2021 yılı Teos kazı, belgeleme, koruma-onarım ve çevre düzenleme çalışmaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve T.C. Ankara Üniversitesi'nin izinleri ile yaklaşık 9 ay sürmüştür. 2019 yılında, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından yıl boyu sürdürülecek ilk 20 kazı arasında seçilmiş olan Teos antik kentinde 2021 yılı kazılarında Türk Tarih Kurumu kadrosunda yer alan 6 arkeolog ve 1 konservatör ile çalışmalar sürdürülmüştür. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı sağlamış olduğu ödenekle kazı çalışmalarına 2021 yılında da devam edilmiştir. Teos kazısını ayrıca, T.C. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türkiye İş Bankası A.Ş. ve Yaşar Holding Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Emine Feyhan Yaşar finansal olarak desteklemiştirlerdir. İzmir Büyükşehir Belediyesi kazı çalışmalarına ayrıca kazı toprağının antik kent dışına taşınması kapsamında aynı destek vermiştir. Yukarıda adı geçen kurum, kuruluş ve kişilere çalışmalarımıza vermiş oldukları desteklerden ötürü çok teşekkür ederiz. 2021 yılı çalışmalarına, T.C. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı doktora öğrencisi Arkeolog Görkem Yenice (1. Kazı başkan yardımcısı), yüksek lisans öğrencileri Hazal Ergin ve Şeyda Dosti; Amasya Üniversitesi, Tasarım Meslek Yüksek Okulu, Mimari Restorasyon Bölümü Öğretim Görevlisi Hüseyin Onur Erdem (2. Kazı Başkan Yardımcısı); arkeologlar Selin bozoğlan, Tuğba Uluger, Büşra Kılıç, Atilla Turgut ve Su Güner; farklı üniversitelerin (Ankara Üniversitesi, Amasya Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi), Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Mimari Restorasyon ve Mimarlık Bölümü lisans öğrencileri, Edanur Boran, Ayşe Buse Üstündağ, Erdal Murathan Orhun, Fatih Hersli, Merve Özcan, Senahan Akkaya, Tuana Sude Özçelik, Cevdet Kağan Aksoy, Sanem Yapar, Emine İnci Şahin, Muhammed Alp Yılmaz, Kaan Özdemir, Elif Kabakuşak, Eda Yazıcı, Mithat Demir, Pınar Tuna; T.C. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Seyhan Doruk; T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fikret Özcan; T.C. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hülya Bulut ve Dr. Öğretim üyesi Özlem Vapur; T.C. Trakya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Melike Zeren Hasdağlı; T.C. Batman Üniversitesi Fen-Edebi-

Kutsal Alanı, agora, Tanrıça Roma ve Augustus Tapınağı, bouleterion, Hellenistik Dönem batı sur duvarında yer alan Dionysos Kapısı I, Dionysos Kapısı II ve kulede gerçekleştirilmiştir.

Mimari koruma, onarım ve düzenleme çalışmaları ağırlıklı olarak Dionysos Kutsal Alanı'nda sürdürülmüştür. Çevre düzenleme, mimari belgeleme, plan-rölöve ve 3 boyutlu belgeleme, harita çalışmaları, küçük buluntu belgeleme ve koruma-onarım çalışmaları ve epigrafik çalışmalara da devam edilmiştir. Tanıtım ve yayın çalışmaları kapsamında Teos ile ilgili son 10 yıllık çalışmaların sonuçlarını içeren kazı başkanı M. Kadioğlu'nun editörlüğünde "TEOS: Yazıtlar, Kültür ve Kentsel Doku (İstanbul 2021)" adlı ilk monografi tamamlanmış ve söz konusu monografi Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından Aralık ayında Türkçe ve İngilizce olarak yayımlanmıştır.

KAZI ÇALIŞMALARI

Bouleterion Kazı Çalışmaları

Musa KADIOĞLU-Şeyda DOSTI²

2021 yılında *bouleterionun* güneydoğu köşesine bağlanan Geç Roma Dönemi surunda bulunan kapının ziyaretçi geçişine açılabilmesi amacıyla, kapının doğu ve batı taraftan girişini kapatan dolgu toprağın alınması için kazı çalışmaları B24 ve B25 açmalarında eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir.

Kapıya doğudan girişi sağlayan B25 açmasında kapı eşik taşının açığa çıkarılması ve olası basamak veya döşemenin tespiti amaçlanmıştır. Çalışmalarda, deniz seviyesinden yüksekliği, batıda +1,22 m. ve doğuda +1,34 m. olarak değişkenlik gösteren güneydoğu-kuzeybatı doğrultulu bir caddenin bulunması *bouleterion* kazılarındaki en önemli sonuçlardan birisi olmuştur (Resim: 1). Yaklaşık 15 m.lik kısmı ortaya çıkarılan caddenin genişliği batıda 4,05 m. olup doğuya doğru 3,80 m.ye kadar daralmaktadır. Genel olarak dikdörtgen gri mermer blok-

yat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Araştırma Görevlisi ve doktora öğrencisi Ramazan Bozkurtan; Yüksek Mimar-Restorasyon Uzmanı Çağdaş Halit Bora (M.A.); konservatör Gülfem Aydın; Şehir ve Bölge Plancısı Serkan Örnek; Mimar Hilal Polat; Akdeniz Üniversitesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mustafa Adak, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Serdar Vardar destek vermişlerdir. Ayrıca, yabancı ekip üyeleri olarak Pennsylvania Üniversitesi, Arts & Sciences Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Mantha Zarmakoupi ve mimarlık öğrencisi Zahra Hany Elhanbaly Dionysos Tapınağı'nın Rölöve ve Restitüsyonu konusunda; İtalya CNR-IBAM National Research Council - Institute for Archaeological and Monumental Heritage'den Doç. Dr. Tommaso Ismaelli ve Dr. Sara Bozza, Dionysos Tapınağı'ndaki inşaat teknikleri konusunda; Roma La Sapienza Üniversitesi'nden Prof. Dr. Marco Galli ve doktora öğrencisi Giacomina Casa, Dionysos Tapınağı'nın Frizleri konusunda çalışmalarını sürdürmüşlerdir. 2021 yılı Teos çalışmalarında 23.03.2021-29.06.2021 tarihlerinde Ankara Anadolu Medeniyetler Müzesi'nden Mustafa Metin; 29.06.2021-16.09.2021 tarihlerinde Sinop Müzesi'nden Denizhan Demiroğlu ve 16.09.2021-01.11.2021 tarihlerinde İzmir Müzesi'nden Dilara Doğu Bakanlık Yetkili Uzmanları olarak görev almıştır. Ayrıca 1 Kasım 15 Aralık 2021 tarihlerinde sürdürülen belgeleme ve düzenleme çalışmaları İzmir Müzesi denetiminde gerçekleştirilmiştir. Tüm kazı ekibime göstermiş oldukları gayretten ve özveriden ötürü çok teşekkür ederim.

- 2 Arkeolog Şeyda Dosti, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara/TÜRKİYE, e-posta: seyda.dosti97@gmail.com

lardan oluşan cadde döşemesi içerisinde 90 cm. çapında ve merkezinde 5,5x6 cm. ölçülerinde bir adet dübel yuvası bulunan olasılıkla bir sütun tamburu kullanılmıştır. Kapıya batıdan girişi sağlayan B24 açmasında ise B25 açmasında tespit edilen caddenin batıya doğru devam ettiği tespit edilmiştir. Her iki kazı çalışmasının sonucunda da kapı tamamen ortaya çıkarılmıştır (Resim: 2). B25 açmasındaki diğer önemli buluntular ise bir Dionysos heykelciğine ait baş ile bir kadının heykeline ait portre başın ele geçirilmesidir. Sağ gözün biraz sağından başlayarak kafasının arkasına kadar dikey olarak düz bir hat halinde kırılmış ve başında taşıdığı üç sıra defne dalından oluşan tacında bulunan büst nedeniyle bir rahibe olduğu düşünülen portre baş, stilistik olarak M.S. 1. yüzyılın üçüncü çeyreğine (M.S. 50-70/ olasılıkla Nero Dönemi) sonlarına tarihlenebilir. Bu bağlamda portrenin İmparator Nero Döneminde hem Khios hem de Ephesos'ta hayırseverlikleriyle tanınan Teoslu Claudia Metrodora'ya ait olabileceği düşünülmektedir. Ancak söz konusu portrenin biraz daha geç yıllara (M.S. 80-90) tarihlenmesi ve bir rahibe portresi olması durumunda Asia Birlik Rahibesi görevini yerine getirmiş olan ve Tiberius Claudius Phesinos'un eşi Stratoneike'yi de temsil ediyor olabileceği düşünülebilir³ (Resim: 3a- b).

Agora Kazı Çalışmaları

Musa KADIOĞLU-Selin BOZOĞLAN⁴-Tuğba ULUGER⁵-Şeyda DOSTI

Kentin sosyal ve politik yaşamının merkezinde bulunan agora yapısı hakkında bilgiler oldukça sınırlıdır. 1924 ve 1925 yıllarında gerçekleştirilen Fransız araştırmacıların çalışmalarında, Dionysos Tapınağı'nın güneyindeki kalıntıların, bir *portikonun* köşesine ait olan ve halen *in-situ* konumdaki Dorik yivli ve kalp biçimli kesite⁶ sahip bir çift sütundan dolayı bu alanın agora olduğu belirtilmiştir.⁷ 1962 yılında ise Yusuf Boysal ve Baki Öğün tarafından yürütülen kazılarda, Fransızların agora olarak adlandırdıkları alanda 2x6 m. ölçülerinde bir sondaj (A Çukuru) açılmıştır.⁸ Söz konusu sondajda yüzeyden yaklaşık 1 m. kadar derine inilmiş ancak taban suyundan dolayı çalışmalar sonlandırılmıştır. Burada ele geçirilen seramik buluntuların (kandil, terra sigillata, megara kâse parçaları) Roma Döneminden M.Ö. 7. yüzyıla kadar dağılım gösterdiği belirtilmiştir.⁹

2010 yılından itibaren sürdürülen yeni dönem kazı çalışmalarında 89 ada 34 parselin 2015 yılında kamulaştırılmasından sonra ancak ilk kez 2021 yılı kazı sezonunda agorada arkeolojik kazı çalışmalarına başlanabilmektedir. Söz konusu çalışmalardaki temel amaç 89 ada,

3 Kadioğlu 2022 (baskıda), 1-22.

4 Arkeolog Selin BOZOĞLAN; gulgonulselin@gmail.com

5 Arkeolog Tuğba ULUGER; tubauluger@gmail.com

6 Benzer sütunlar için bkz. Magnesia Agora'sı: Humann ve diğ. 1904, 119-120, 137, Res. 126; 149. Ayrıca Latmos Herakleiası agora'sında da benzer sütunlar söz konusudur.

7 Béquignon – Laumonier 1925, 290.

8 Boysal – Öğün 1962, 12; Boysal 1963, 5-6.

9 Boysal 1963, 5.

31-35 numaralı parselleri kaplayan alanda yer aldığı bilinen agoranın dış ölçüleri ile kent planındaki konumunu belirlemek olmuştur. Bu amaç doğrultusundaki çalışmalar, A1, A2, A3, A4, A5 ve A6 açmalarında gerçekleştirilmiştir.

Dionysos Tapınağı'nın güneydoğusunda ve *bouleuterionun* güneyinde kalan agoranın güney ile batı *portiko* birleşiminde *in-situ* olduğu tahmin edilen kalp biçimli kesite sahip Dorik köşe sütununun *in-situ* olup olmadığını tespit etmek amacıyla ilk kez agorada çalışmalara başlanmıştır (A1 açması). Ayrıca bu açmada agorayı çevreleyen güney ve batı *portikonun stylobatı* ile alt yapısının (kaç basamaklı bir krepise sahip olduğu) tespit etmek hedeflenmiştir. Açmada ilk olarak *stylobat* seviyesine (+0,62 m.), mermer taban döşemesine (+0,23 m.) ve son olarak *euthynteria* seviyesine (+0,20 m.) ulaşılmış ve çalışmalar sonlandırılmıştır. Çalışmalar sonucunda kalp kesitli Dorik köşe sütununun doğrudan doğruya mermer *stylobat* üzerinde *in-situ* olarak yükseldiği ve *stylobatın* hem kuzey hem de doğu yönde devam ettiği ve iki basamaklı yekpare mermer bir bloktan oluşmakta olduğu tespit edilmiştir (Resim: 4). Açma içerisinde ele geçirilen seramik parçalarının çoğunluğu Roma Dönemine, özellikle M.S. 2./M.S. 3. yüzyıla işaret eder. Bunun yanı sıra Geç Antik Döneme işaret eden hatırı sayılır yoğunlukta parça da kaydedilmiştir, en geç örnekler ise Orta Çağa tarihlenir.

Agorayı çevreleyen batı *portikoyu* izleyebilmek amacıyla A1 açmasının kuzeyinde A2, A3, A4 ve A6; doğusunda ise A5 açmalarında çalışmalar tamamlanmıştır. A3 açmasında, *bouleuterion* B25 açmasında açığa çıkarılan mermer caddenin devamına ait taban döşemesi (+0,46 m.) tespit edilmiştir. A4 açma çalışmaları sonucunda, yüzeyleri görülmekte olan kare planlı dört bloğun, *in-situ* olarak korunmuş postament-kaideler oldukları anlaşılmıştır. Olasılıkla söz konusu bu postament-kaideler, agoranın batı *portikosu* boyunca kuzey-güney aksında uzanan sütunlu caddeye ait olmalıdırlar (Resim: 5). Böylece *bouleuterionun* güneyindeki güneydoğu-kuzeybatı yönlü cadde ile agoranın kuzeybatı köşesinde söz konusu caddenin birleştiği anlaşılmaktadır. A6 açmasında ise üzerinde "*Halk ve Meclis, Prytanis olan Kyreina bucağına kayıtlı Tiberius Claudius Mo ... os'u onurlandırdı*" ifadesi bulunan yazıtlı heykel kaidesinin (+1,57 m.) kaldırılmasının ardından agoranın batı *portiko stylobatının* üzerine oturduğu *euthynteria* düzlemine ait olabilecek kremsi kireçtaşı bloklar (+0,19 m.) ortaya çıkarılmıştır. Çalışmalara devam edildiğinde yine B25 ve A3 açmalarında görülen mermer caddenin (-0,02 m.) devam ettiği tespit edilmiştir. Ancak 2021 yılı çalışmalarında her ne kadar agoranın güneybatı *stylobat* köşesi *in-situ* olarak tespit edilmiş ise de doğu-batı ya da kuzey-güney yönde agoranın dış ölçüleri ile Tanrıça Roma ve Augustus Tapınağı ile ilişkisi tespit edilememiştir. 2022 yılı çalışmalarında bu konuya ağırlık verilecektir.

Tanrıça Roma ve Augustus Tapınağı Kazı Çalışmaları

Görkem YENİCE¹⁰

Bouleuterionun güneydoğusunda ve *agora* içerisinde yer alan tapınak yapısı günümüze kadar *Agora Tapınağı* olarak adlandırılmıştır. Bu tapınak hakkındaki ilk bilgileri, 1836 yılında açık bir alanın ortasında mimari blok yığını ve içerisinde *cella* planının belirgin olduğundan bahseden William John Hamilton¹¹ verir. Ardından 1862 yılında Ch. Texier ve R. P. Pullan mısır tarlasının ortasında bulunan mimari blok yığını ve bir tapınağa ait olan *cella* temel duvarlarından bahsederler¹². Daha sonra yapının planı Mustafa D. Uz'un ön çalışmalarının ardından 1996 yılı yüzey araştırmaları kapsamında Numan Tuna tarafından tamamlanmış ve ayrıntılı tanımı yapılmıştır¹³. Yeni dönem kazı çalışmaları kapsamında 2010 ve 2013 yıllarında temizlik ve belgeleme çalışmaları yapılmış, yapının *cella* planı kısmen çıkarılabilmektedir. Ancak yapı ile ilgili bilgiler, 2020 yılı kazı çalışmalarına kadar seyyah ve önceki araştırmacıların vermiş olduğu yetersiz bilgilerle sınırlı kalmıştır. 2020 yılı kazı ve restorasyon çalışmaları kapsamında ise *pronaosun* güneybatı köşesi ile *pronaos* duvarı önünde kazı çalışmalarına başlanmıştır. Bu çalışmalarda tapınağın 6x12 sütunlu *peripteral* bir tapınak olduğu ve mimari bezemesinden İmparator Augustus Döneminde genişletildiği önerilmiştir.

2021 yılı çalışmaları daha çok yapının kısa güney ve uzun doğu kenarında düzenlemeye yönelik gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar yapının doğu uzun kenarı ile *peristasis* sütunlarının oturduğu tekil temellerin önünde yüzeyde kısmen görünen mimari blokların ortaya çıkarılmasına yönelik olarak AT4 ve AT5 açmalarında sürdürülmüştür (Resim: 6). AT4 açması kazı ve temizlik çalışmalarında, yapının *peristasisine* ait temel bloklarından 3 adetinin daha açığa çıkartılmasıyla birlikte *peristasis'e* ait sütunların oturduğu 11 adet tekil temel tespit edilmiştir. 6x12 sütunlu olduğu düşünülen Korinth düzenli tapınağın, 12. sütununa ait tekil temeli bu çalışmalar sırasında tamamı açığa çıkartılan 81 numaralı *arsitrav* bloğunun altında olmalıdır. Yine kazı çalışmaları esnasında *peristasisin* 9. sütun temelinin arkasında *cella* duvarına bitişik, *opus caementicium* ile inşa edilmiş *opus incertum krepidoma* alt yapısı açığa çıkarılmıştır. Devam eden çalışmalarda, yapının *cella* duvarının üzerinde yığın halinde bulunan moloz taş dolgunun alandan temizlenmesiyle birlikte doğu *cella* duvarının tamamı yüzeyde görünür hale getirilmiştir. AT5 açmasında ise yüzeyde görülen ve envanter numaraları verilen blokların ortaya çıkarılması ve yapının doğu kenarının temiz ve düzgün görülmesi amacıyla yapılan kazı çalışmalarında yapının doğu kenarına ait olduğu düşünülen çok sayıda mimari blok açığa çıkartılmıştır.

10 Arkeolog Görkem YENİCE (M.A.), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, Ankara/TÜRKİYE, gorkem_yenice@yahoo.com

11 Hamilton 1842, 15 No. 241-250.

12 Texier – Pullan 1865, 14.

13 Tuna 1997, 323-325, Çiz. 1. Res. 1.

2021 yılı Agora Tapınağı kazı çalışmaları kapsamında, yapının doğusunda ve güneyinde düşme pozisyonunda *in-situ* olarak belgelenmiş ve blok envanterine kaydedilmiş mimari blok ve parçaları tapınağın doğu ve güneyinde tasnif edilmiştir. Söz konusu blok düzenleme çalışmaları sırasında tespit edilen tapınağın *cella* kapısı önünde (AT2 açması) düşme pozisyonunda *in-situ* bulunan yapı yazıtını taşıyan *arşitrav* bloğu önemli buluntular arasındadır. Yüzükoyun devrilmiş olan *arşitrav* bloğunun yerinden alınmasıyla, söz konusu *arşitravın* Eski Yunanca yapı yazıtını taşıdığı anlaşılmıştır. 44 cm. yüksekliğinde, 172 cm. uzunluğunda ve 71 cm. enindeki söz konusu cephe arşitavı üç *fascialı* olup *arşitravın* 3. *fasciası* üzerine kazınmış 9 cm. yüksekliğindeki yapı yazıtı, agoradaki bu tapınağın Tanrıça Roma ve İmparator Augustus'a adanmış olduğunu ortaya koymuştur (ΘΕΑΙ ΡΩΜΗΙ ΚΑΙ Σ[... 'Tanrıça Roma ve Sebastos'a) (Resim: 7). Böylece Teos agorasında yer alan tapınağın öncesinde Tanrıça Roma'ya adandığı ve Augustus Dönemi'nde 6x12 sütunlu *peristasisin* eklenmesiyle İmparator kültüne dahil edildiği düşünülmelidir. Teos'ta ele geçirilen yazıtlardan anlaşıldığı kadarıyla ve diğer *İon* kentlerinden bilindiği üzere M.Ö. 188 yılındaki Apamea Barışı'ndan sonra *İonia*'da Tanrıça Roma Kültü için tapınakların inşa edildiğinin bilinmesi ve Yunan geleneğinden farklı olarak Teos agorasındaki bu tapınağın doğuya değil de güneye yönlendirilmiş olması bu durumu desteklemektedir.

Hellenistik Sur Kazı Çalışmaları

Musa KADIOĞLU

2010 yılında ortaya çıkarılan seğirdim merdiveninin güney yönünde olası kule ve kapının tespiti için batı sur çalışmalarına 2011, 2019-2021 yıllarında devam edilmiştir. Dionysos Kutsal Alanı'nın batısında yer alan Hellenistik Dönem batı sur duvarında daha önceki yıllarda yapılan kazı çalışmalarında Dionysos Kutsal Alanı'na batı yönden girişi sağlayan 2,35 m. açıklığında Dionysos Kapısı I olarak adlandırılan bir kapı ortaya çıkarılmıştı. Söz konusu bu kapının hemen güneyine birleşen 8 m. uzunluğunda bir kulenin varlığı 2021 yılı çalışmalarında tespit edilmiş ve stabilize yolun altında kaldığı için kazısı kısmen yapılabilmştir. Surdaki diğer kuleler gibi kareye yakın plana sahip söz konusu bu kulenin güney ayağında ve kente bakan iç köşesinde duvar boyunca köşe silme profilinin tespit edilmesi burada ikinci bir kapının varlığına işaret etmektedir. Kazı çalışmaları sonrasında tespit edilen Dionysos Kapısı II'de ve kulede, Dionysos Kapısı I'de görülen bosajlı *rektagonal isodomik* duvar işçiliğinin devam ettiği görülmüştür. Dionysos Kapısı II'nin güney sınırında yer alan zeytin ağacı nedeniyle güney sınırı ve kapı açıklığı tespit edilememiş olsa da bu kapının kuzeyinde yer alan 2,35 m. açıklığındaki I numaralı kapıdan daha geniş bir aralığa sahip olduğu anlaşılmıştır.

*Dionysos Kutsal Alanındaki Kazı Çalışmaları***Musa KADIOĞLU-Özlem VAPUR¹⁴-Selin BOZOĞLAN-Şeyda DOSTİ-Atilla TURGUT¹⁵**

Romalı Mimar ve Mühendis Vitruvius, Teos'taki Dionysos Tapınağı'nın Hellenistik Dönemin ünlü mimarı Hermogenes tarafından inşa edildiğini bildirmektedir¹⁶. Bu nedenle 18. yüzyıldan bu yana kentin batı surlarının hemen iç kısmında yer alan Dionysos Tapınağı birçok araştırmacının ilgi odağı olmuştur. Buna karşın tapınakta ve *temenostaki* diğer kalıntılar arasında, doğrudan Hermogenes ile ilişkilendirilebilecek, dahası bu zamana kadar tartışma konusu olan Hermogenes'in faaliyet yıllarının belirlenmesine dair kesin kabul edilebilir bir veriye ulaşılamamıştır. Bu nedenle 2010 yılından itibaren Dionysos Kutsal Alanı'nda sürdürülen çalışmaların öncelikli hedeflerinden biri bu sorunların çözümüne yönelik olmuştur.

2021 yılı kazı çalışmalarında ise güney *stoada* (GS4, GS4a, GS4b, GS4c, GS5, GS5a, GS6, DT21), doğu *stoada* (DS1a, DS5, DS5a ve DS6) batı *stoada* (DT22, DT23, DT25, DT25a, DT25b, DT26), kuzey *stoada* (DT24) ve *temenos* içerisinde (DT18, DT19, DT20) olmak üzere toplam 22 açmada kazı ve belgeleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Resim: 8).

Dionysos Tapınağı ile altar arasında yer alan tören alanının mermer döşemesinin güneye doğru devamlılığını araştırmak; 1920'lerin ortalarında Fransız araştırmacılarca tespit edilmiş olan anıtın (A1) mevcut durumunu saptamak ve genel anlamıyla güney *stoa-altar*-tapınak bağlantısını anlamak amacıyla tapınağın güneyinde DT18, DT19, DT20 açmalarında kazı çalışmaları yapılmıştır. Çalışmalar sonucunda kutsal alanda bulunan diğer anıtların *eutyhnteria* düzlemleri gibi dikdörtgen kireçtaşı bloklardan oluşan A4 anıtının oturacağı *eutyhnteria* düzlemi de ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu anıt, kuzey *stoaya* bitişik olarak yapılan A3 anıtı ile simetri oluşturmakta olup kaidelerini ve üst yapılarını anlamaya yönelik çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca Tören Alanı teras duvarına ait, güney *stoaya* bitişik *in-situ* vaziyette korunmuş, üzerlerinde *alpha* ve *beta* monogramı bulunan iki adet mermer blok ve basamak sıralarına ulaşılmıştır. Tören Alanı teras duvarına ait kalıntılar ile altar basamakları arasında kurulan kot bağlantısı ve matematiksel hesaplamalar sonucunda D. M. Uz'un doktora tezinde 3 basamak olarak önerdiği tören alanı teras duvarının 4 basamaktan oluşabileceği düşünülmektedir (Resim: 9).

Dionysos Kutsal Alanı'nda sürdürülen kazı çalışmaları batı *stoada* da devam etmiştir. DT22 ve DT23 açmalarında yapılan kazı çalışmaları sonucunda batı *stoa eutyhnteriasının* (+8,13/+8,35 m) 39,50 m.lik kısmı açığa çıkarılmıştır (Resim: 10). Ayrıca batı *stoa* duvarı ile batı *temenos* duvarı arasında kalan alanda batı *stoanın* inşa tarihi ile ilgili daha fazla bilgi edinmek amacıyla 2017 yılında kazı çalışmaları tamamlanan DT4 açmasının kuzey-

14 Dr. Özlem VAPUR, Öğretim Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, 480000 Muğla/TÜRKİYE, ovapur@yahoo.com

15 Arkeolog Atilla TURGUT; atillaturbe@gmail.com

16 Vitruvius, De Architectura, III.3.8, VII. önsöz.12.

doğu duvarına bitişik DT25a ve DT25b açmalarında kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarda yüzey toprağının alınmasının ardından *stoada* yapılan inşa faaliyetleri ile ilişkilendirilen bir yonga tabakası (+8,08 m./+7,82 m.) ve batı *stoa euthynteriasının* (+8,07 m.) alt kısmının moloz taş dolgu ile doldurulduğu görülmüştür. Yonga tabakası ve *euthynteria* altında en geç M.Ö. 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen seramik parçaları ve Pompeii 1. duvar stilinde (M.Ö. 200 – M.Ö. 80) renkli *stucco* parçaları ele geçirilmiştir. Batı ve kuzey *stoanın* birleştiği köşede yer alan DT26 açmasında yine batı *stoanın* inşa tarihini araştırmak amacıyla kazı çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalarda DT4 açmasının kuzeydoğu duvarı ile aynı aksta ve devamı niteliğinde çift çeperli *rektagonal* kesme taş bloklardan örülmüş bir duvar açığa çıkarılmıştır (+7,82 m.). Dolayısıyla daha önce DT4'te ortaya çıkarılmış olan merkezi mekânın kuzeye doğru devam ettiği ve doğu duvarının batı *stoa euthynteriası* altında kaldığı anlaşılmıştır. Bu durum söz konusu yapılaşmanın batı *stoa euthynteriasından* önce yapıldığı ve batı *stoa* inşa edilirken söz konusu mekânların yıkılıp düzlenerek üzerine inşa edildiği anlaşılmıştır. Batı *temenos* duvarı ile batı *stoa* arasında kalan alanda, batı *temenos* duvarının inşa süreci ile ilgili bilgi edinmek amacıyla DT25 olarak adlandırılan alanda kazı çalışmaları yapılmıştır. Çalışmalar sırasında batı *temenos euthynteriasının* altında, inşaat faaliyetleri ile ilişkilendirilen mermer yonga tabakası (+8,09 m./+7,64 m.) tespit edilmiştir. Söz konusu tabakanın altında düzensiz kireçtaşı bloklardan oluşan cadde döşemesi ortaya çıkmıştır (+7,31 m.). Yonga tabakasından M.Ö. geç 2- erken 1. yüzyıla, cadde döşemesi üzerinden ise M.Ö.. 4. yy. sonu M.Ö. 3. yy. başına tarihlenen seramik parçaları ele geçirilmiştir. Bu bağlamda batı *temenos* duvarı inşa sürecinin batı *stoa* ile benzer olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca güney *stoa* ile doğu *stoanın* birleşim köşesinin anlaşılması için DT21, GS4, GS5, GS5A, DS5, DS5A ve DS6 açmalarında çalışılmıştır. Güney *stoanın* doğu ucunda 1924 yılında Fransız arkeologların *propylon* olarak adlandırdıkları yapının işlevinin anlaşılması amacıyla GS4, GS5 ve DT21 açmalarında kazı çalışmaları yapılmıştır. Söz konusu yapıda yapılan çalışmalar sonucunda kremsi kireçtaşı bloklardan yapılmış olan güney *stoanın* doğuya doğru devamında gri mermerden yapılmış, düzgün kesilmiş *rektagonal* bloklardan (+6,29 m.) oluşan doğu batı doğrultulu bir duvar açığa çıkarılmıştır. Fransız kazılarının yayınlarındaki fotoğraflardan birinde *stylobat* bloklarının üzerinde bulunan yarım *pilaster* kaide, günümüzde yerinde tespit edilememiş olsa da ele geçirilen *stylobat* blokları üzerinde yer alan dübel yuvaları incelendiğinde burada iki adet kaide olması gerektiği anlaşılmıştır. Söz konusu kaidelerin ortasında yer alan *stylobat* bloğunun üzerinde kapı aksamının oturduğu 7 cm. çapında bir yuva ve kapının kullanım yönünü gösteren referans çizgisi bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca güney *stoanın* Dor düzeninde inşa edilmiş olmasına karşın çalışılan alanda İon düzeninde mimari bloklar açığa çıkarılmıştır. Böylece Dor düzenindeki güney *stoanın* doğu ucunda yer alan İon düzenindeki yapının Fransızların önerdiği gibi bir *propylon* olmayıp, belki *Anthesteria/Dionysia* Bayramları'nda kullanılan tapınağa ait kutsal eşyaların saklandığı bir *thesauros* ya da Dionysos rahiplerinin kullandığı bir büro olması kuvvetle muhtemeldir (Resim: 11). Söz konusu çalışmalarda ele geçirilen seramiklerin çoğunluğunu M.Ö. 2. yüzyıl ile M.Ö. 1. yüzyıl aralığına tarihlenen örnekler oluştursa da, M.S. 2. ve M.S. 3. yüzyıl seramikleri de dikkat çekici bir yoğunluk gösterir. M.S. 5. yüzyıla işaret eden iki

pişirme çömleği ise alanda tespit edilen en geç buluntulardır. Yine güney *stoa* ile doğu *stoa*-nın mimari açıdan birleşim şeklinin anlaşılması amacıyla GS5A, DS5 ve DS5A açmalarında kazı çalışmalarına devam edilmiştir. Çalışmalar sonucunda farklı boyut ve farklı tür taşların düzensiz bir şekilde yerleştirilmesiyle döşenen ve güney *temenos* duvarı boyunca ilerleyen bir sokağın (+4,54 m.) 7,50 m.lik kısmı açığa çıkarılmıştır (Resim: 12).

2018 kazı sezonunda, Dionysos Kutsal Alanı'nın giriş yönünde yer alan doğu *stoanın* yerini, ölçülerini ve üst yapısını kesin olarak tespit etmek amacıyla tapınak, *altar* ve *propylonun* merkezi aksının kuzeyinde kalan alan ile kuzeydoğu köşe arasındaki iki açmada çalışılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda doğu *stoanın* sütun sırasına ait mermer *stylobat* blokları *in-situ* olarak açığa çıkarılmıştır. *Stoanın* orta bölümünden kuzeye doğru eksiksiz olarak takip edilen *stylobatın* üzerinde 6 adedi *in-situ* olarak korunmuş Attik-İon kaideler ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkarılan diğer mimari elemanlar değerlendirildiğinde doğu *stoa* üst yapısının, *friz* hariç İon düzeninin tüm öğeleriyle yapıldığını ortaya koymuştur. DS1 açması sınırları içerisinde *steorobat* (+5,15 m.) seviyesinden itibaren derinleştirilerek çalışılan DS1A açmasında, doğu *stoanın* inşa süreci ile ilgili bilgi edinebilmek amaçlanmıştır. Çalışmalarda doğu *stoaya* ait *euthynteria* blokları (+4,92 m.) ve temel blokları (+4,56 m.) ortaya çıkarılmış olup temel bloklarının altının yapıyı araziye uydurmak için moloz taşlarla doldurulduğu tespit edilmiştir. *Steorobat*, *euthynteria* ve temel blokları seviyesinde ele geçirilen seramik parçalarının çoğunluğu Geç Hellenistik Döneme aittir. Az sayıda Geç Antik Dönem seramiğinin varlığı ise alana bu dönemde yapılan bir müdahaleyi düşündürmüştür. Moloz dolgu seviyesinden gelen seramikler M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenirken, bu seviyenin altında ana toprak üzerinde ise M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen örnekler ele geçmiştir (Resim: 13).

1924 ve 1925 yıllarında gerçekleştirilen Fransız kazılarında, Dionysos Kutsal Alanı'nın kuzeydoğu köşesine doğru, değiştirilmiş ve oldukça tahrip olmuş bir girişin bulunduğu öne sürülmüş; hemen kuzeyde, kutsal alan dışında, İmparator Nerva'ya ithaf edilmiş bir heykel kaidesi ile bir meydana ait olduğu düşünülen döşemeye ait plakaların ele geçtiği belirtilmiştir. Fransızların öne sürmüş olduğu meydanın ve giriş yapısının varlığını araştırmak, kuzey *temenos* duvarının doğu yönde devamını ortaya çıkarmak; güney *stoanın* doğusunda ortaya çıkarılan ve hazine binası olduğu düşünülen yapının simetrik olarak kuzey *stoada* da bulunup bulunmadığını tespit etmek amacıyla DT24 olarak adlandırılan bir açma açılmıştır. Kazı çalışmaları sırasında, krem/bej kireçtaşından dikdörtgen biçimli çift blok sırasıyla örülmüş kuzey *temenos* duvarının doğu devamı ve söz konusu duvarın oturduğu *euthynteria* (+6 m.) ortaya çıkarılmıştır. Açmadaki *temenos* duvarının hemen doğu bitişiğinde, *temenos* duvarını dik kesen bir duvar sırası ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu duvarın kuzeyinde devam eden kazı çalışmalarında zemin döşemesi (+4,74 m.) ortaya çıkarılmıştır. Döşeme üzerinde bir kapı söve bloğunun ele geçirilmiş olması, burada bir servis kapısının varlığını desteklemektedir (Resim: 14). Söz konusu bu servis kapısı daha sonraki dönemde devşirme mimari bloklar kullanılarak inşa edilen harçlı moloz taş duvarla kapatılmıştır. Seramik yoğunluğunun, ortaya çıkarılan *temenos* duvarı etrafında, özellikle dışında (kuzeyinde) olduğu görül-

müştür. Toplam 9 seviyede çalışılan alanda ilk 7 seviyeden toplanan seramik parçalarının Oryantalizan Dönem ve Geç Bizans Dönemi tarih aralığında olması bir dolgu tabakasının varlığını göstermektedir. 8. ve 9. seviyelerde bulunan seramikler ise Geç Hellenistik Döneme tarihlenmiştir.

Nymphaeum Kazı Çalışmaları

Musa KADIOĞLU-Atilla TURGUT

2012 ve 2020 yılı *propylon* kazı çalışmalarında *propylonun* kuzeyinde, iç kısmı suyun sızması için sıvanmış olan bir su havuzu ile 2020 yılı P8 açmasında her iki kısa kenarı kavisli sonlanan ve M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenebilecek sağlam bir cephe *arşitravının* ve beyaz mermerden 3 adet *kompozit* başlığının ele geçirilmiş olması, *propylonun* kuzeyine ve doğu *temenos* duvarının dış yüzüne yaslanan olasılıkla çok katlı sütunlu bir mimariye sahip anıtsal bir çeşme yapısının (*nymphaeum*) varlığına işaret etmiştir. Özellikle *propylonun* doğusundaki düzlük alanda jeofizik ölçümlerinde herhangi bir verinin tespit edilememiş oluşu burada bir meydan olabileceği olarak yorumlanmış ve *Anthesteria/Dionysia* bayramlarında bu alanda gerekli olan anıtsal bir çeşmenin varlığı kabul edilmiştir.

2021 yılında N1 ve N2 olmak üzere iki açma ile tamamlanan kazı çalışmaları sonrasında yapının U planlı anıtsal bir çeşme olduğu ve Antoninler Döneminde inşa edildiği tespit edilmiştir. Söz konusu *nymphaeum* havuzunun taban döşemesi (+3,87 m.) dikdörtgen taş plakalardan oluşmakta, üzerlerinde ve derz aralarında sıva kalıntıları bulunmaktadır. Karaburun Yarımadası Toprak Alınmış Mevkii'ndeki ocaktan çıkarılmış *breccia corallinadan* üretilen yekpare bir yivsiz sütun, havuz içerisinde yapılan kazı çalışmaları sırasında ele geçirilen önemli buluntular arasındadır. Ayrıca açmanın kuzeydoğusunda anıtsal çeşmenin kuzey *anta* ucu profilli kaidesiyle birlikte ortaya çıkarılmıştır (Resim: 15).

TEOS'UN TEMATİK HARİTA ÜRETİMİ

Serkan ÖRNEK¹⁷

“Teos Arkeoloji Projesi” kapsamında hazırlanacak olan yayınlar, sunumlar ve diğer görsel iletişim yayınlarında kullanılmak üzere kentte ve çevresinde bulunan arkeolojik buluntular, kentin çevresi ve topografya ile ilişkisi ve kent ile ilişkili diğer mekânsal bilgilerin bütüncül olarak aktarılmasını sağlayacak farklı ölçeklerde sayısal tematik haritalar üretilmiştir. Süregelen kazı çalışmaları ve bilimsel araştırmalar neticesinde ortaya çıkan bilginin her geçen gün artması sebebi ile haritaların yeni bilgiler ile kolayca güncellenebilmesi amacıyla bilgisayar ortamında bir Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) oluşturulmuştur. Oluşturulan coğrafi bilgi sistemi ve altlığın yanı sıra birçok akademik çalışmada kaynak olarak kullanılmak üzere farklı ölçeklerde 8 adet harita üretilmiştir.

17 Şehir Plancısı Serkan ÖRNEK; srknornk@gmail.com

3D BELGELEME ÇALIŞMALARI

Serkan ÖRNEK-Tuğba ULUGER

Teos antik kenti kazılarında mimari kalıntılar ve buluntular 3 boyutlu tarama yöntemleri kullanılarak dijital olarak belgelenmektedir. Bu sayede gün yüzüne çıkarılan mimari kalıntılar ile mimari blokların, eksiksiz bir bütün olarak ve gerçek ölçülerinde dijital ortamda birer kopyaları (yansımaları) oluşturulmaktadır. Kalıntıların dijital ortama aktarılmasında fotoğraf (SfM) ve ışık deseni (Structured Light) temelli olmak üzere iki farklı yöntem kullanılmaktadır. 2020 yılı 3 boyutlu belgeleme çalışmaları kapsamında; Dionysos Tapınağı'nda DT18-DT26; Dionysos Kutsal Alanı doğu *stoada* DS5, DS6, DS1A; Dionysos Kutsal Alanı güney *stoada* GS4, GS5, *propylona* P6A; *Agora*'da A1-A6; Tanrıça Roma ve Augustus Tapınağı'nda AT4, AT5; *bouleuterion*da GKB24, B25; *nymphaeum*da N1, N2 ve Hellenistik kent surunda Dionysos Kapısı II açmaları olmak üzere toplam 28 açma fotoğraf temelli tarama yöntemi ile modellenmiştir. Mimari parçaların 3 boyutlu tarama cihazı ile belgelenmesi kapsamında ise; Dionysos Tapınağı, Dionysos Kutsal Alanı *stoalar*, altar ve *propylona* ait toplam 195 mimari blok 3 boyutlu olarak modellenmiştir.

RÖLÖVE VE RESTİTÜSYON ÇALIŞMALARI

Musa KADIOĞLU-Serkan ÖRNEK

Teos antik kenti kazısı 2021 yılı rölöve ve restitüsyon çalışmaları "TEOS: Yazıtlar, Kültürler ve Mimari Doku" adlı kitabın hazırlığı için tüm kazı sezonu boyunca sürdürülmüştür. Söz konusu çalışmalarda Dionysos Tapınağı, Dionysos Kutsal Alanı batı *stoa* ve *propylona* ait toplam 16 adet mimari bloğun AutoCAD programında rölöve çizimleri ve Dionysos Kutsal Alanı'nda yer alan bir anıt sütuna (A2 Anıt Sütunu) ait olduğu düşünülen blokların restitüsyon çizimi yapılmıştır. Ayrıca Dionysos Kutsal Alanı'nın rölöve ve restitüsyonu ile ilgili günümüze kadar yapılmış çalışmalar ile son kazı çalışmalarında ortaya çıkan veriler bir araya getirilerek plana aktarılmıştır.

KORUMA-ONARIM VE DÜZENLEME ÇALIŞMALARI

Görkem YENİCE-Gülfem AYDIN¹⁸

Teos antik kenti mimari düzenleme, restorasyon ve konservasyon çalışmaları 2021 yılı kazı sezonu süresince devam etmiştir. Çalışmalar ağırlıklı olarak Dionysos Kutsal Alanı'nda sürdürülmüştür. Söz konusu yapının çeşitli bölümlerine ait çok parçalı mimari blokların parçalarının bulunarak birleştirilmesi ve koruyucu önlemler alınmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda önceki yıllarda yapılan kazı çalışmalarında açığa çıkartılan mimari bloklar ile 2021 yılı kazı çalışmalarında batı *stoa* DT22 açması, doğu *stoa* DS1-DS6 açmaları, güney *stoa* GS4-GS5-DT21 açmaları, kuzey *stoa* DT24 açması ve Dionysos Tapınağı

18 Konservatör Gülfem AYDIN; glfm.aydn@gmail.com

DT19-DT20 açmalarından ele geçirilen ve eksik parçaları tespit edilen 49 adet mimari bloğun, caraskal ve 1,5 tonluk portal köprü vinç yardımı ile restorasyon/konservasyon çalışmaları tamamlanmıştır.

Ayrıca Dionysos kutsal alanındaki mimari blokları düzenleme çalışması kapsamında 30 tonluk mobil vinç yardımı ile kısmi *anastilosis* çalışmaları yapılmıştır. *Temenos* alanı batı *stoanın* İon üst yapısını anlamak ve görsel hale getirmek amacı ile kısmi *anastilosis* üç parçadan tümlenen A145+A146+A148 numaralı Dor *arşitravı*, batı *stoada* açığa çıkarılmış olan BSF8 ve BSF11 numaralı friz blokları ile DK76 ve DK6 numaralı dış sırası korniş bloklarıyla yapılmıştır. Ayrıca batı *stoanın* teraziye getirilen *stylobat* blokları üzerine, güneyden ikinci sütun olan Beta (B) sütununun T370, T375, T377 ve T378 envanter numaralı tamburları ile DB5 envanter numaralı Dorik başlık geçici olarak yerleştirilerek söz konusu sütunun *anastilosis* çalışması tamamlanmıştır. Güney *stoanın* üst yapısını anlamak ve görsel hale getirmek amacıyla yapılan kısmi *anastilosis* çalışması ile de Dor *arşitravı* üzerine *triglyph-metop* friz bloğu yerleştirilmiş ve en üste Dor *geison* blokları yerleştirilerek güney *stoanın* üst yapısı oluşturulmuştur. Yine Dionysos Tapınağı'nın güneydoğusunda, güney *stoanın* doğu köşesinde GS4 kodu ile kazı çalışmaları tamamlanan ve bir *thesauros* olduğu düşünülen yapının kısmi *anastilosis* çalışması kapsamında, AF2 ve AF3 numaralı *arşitrav friz* bloklarının üzerine DK82, DK91 ve DK92 numaralı dış sırası korniş blokları yerleştirilmiş, teraziye alınarak üst yapının kısmi olarak görsel hale getirilmesi sağlanmıştır.

2021 yılı çalışmaları kapsamında küçük buluntu ve plastik eserlere yönelik koruma ve onarım çalışmaları da gerçekleştirilmiştir. Söz konusu eserler gömülü kaldıkları süre boyunca toprak altında koşullar sebebiyle bozulmaya uğramışlardır. Bu kapsamda sikkeler, pişmiş toprak figürin parçaları, stucco parçaları ve mermer plastik eserlerde mekanik-kimyasal temizlik, stabilizasyon ve konsolidasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

2020 yılı kazı çalışmalarında Dionysos Kutsal Alanı'ndan 37, sarnıçtan 4, *propylondan* 5 ve Hellenistik surdan ele geçirilen 2 adet bronz sikkenin restorasyonu yapılmış olup ayrıca 2021 yılı kazı çalışmalarında Dionysos Kutsal Alanı'ndan 17, *agoradan* 5, *bouleuteriondan* 6, yüzeyden 1 ve Hellenistik surdan ele geçirilen 2 adet bronz sikkenin de restorasyonu birlikte toplamda 78 adet sikkenin mikroskop altında çalışılarak koruma-onarım ve stabilizasyon çalışması yapılmıştır. 2020 ve 2021 yıllarında Dionysos Kutsal Alanı, sarnıç ve Hellenistik surda yapılan kazı çalışmalarında ele geçirilen 194 adet pişmiş toprak figürin parçası boya ve *engobe* tabakalarına zarar vermeden ışıklı büyüteç altında mekanik olarak temizlenmiştir.

Ayrıca 2020 yılında Dionysos Kutsal Alanı'nda yapılan kazı çalışmalarında ele geçirilen 183 adet ve Hellenistik surda yapılan kazı çalışmasında 6 adet olmak üzere toplamda 189 adet *stucco* parçasının konservasyon çalışması yapılmıştır.

Yukarıda bahsi geçen çalışmalara ek olarak; 2020 yılında *agorada* yer alan Tanrıça Roma ve Augustus Tapınağı kazı çalışmalarından ele geçirilen Antinoos portre başı ile 2021 yılın-

da *bouleuterion*un güneyindeki cadde kazılarında açığa çıkarılan Teoslu Claudia Metrodora veya Stratonike'ye ait olduğu düşünülen mermer portre baş mekanik olarak temizlenmiştir.

SERAMİK VE KÜÇÜK ESER BELGELEME, DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Hazal ERGİN¹⁹

2010 yılından itibaren sistematik kazı çalışmaları sürdürülen Teos'ta seramik belgeleme ve değerlendirme çalışmalarına 2021 yılında da devam edilmiştir. Teos'un Geometrik ve Arkaik Dönemde oldukça önemli bir üretim merkezi olduğu bilinmektedir. Yukarıda bahsi geçen çalışmalar kapsamında da bu bilgiyi destekler şekilde, Hellenistik sur ile batısındaki sondaj çalışmaları, Dionysos Kutsal Alanı, *bouleuterion* ve antik tiyatrodaki gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında ele geçirilen *kotyle* ve *skyphos* parçaları incelenmiştir. Değerlendirilen seramiklerin detaylı bir kataloğu oluşturulmuştur. Söz konusu kataloğu oluşturmak amacıyla ilk olarak parçaların 1/1 ölçekli teknik el çizimleri yapılmıştır. Teknik el çizimleri Adobe Illustrator programında çizilerek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Her bir parça için ölçekli fotoğraf çekimleri tamamlanmış, Adobe Photoshop programı kullanılarak fon temizliği yapılmıştır. Seramik parçalarının hamurları içerisinde bulunan katkı maddeleri dijital mikroskop kullanılarak incelenmiş; hamur, astar ve firnis renklerinin tespiti Munsell Soil Color Charts (2000) esas alınarak yapılmıştır.

Söz konusu *kotyle* ve *skyphos*lar kuşlu, rozetli ve bantlı olmak üzere üç ana grup altında incelenmiştir. Kuşlu *kotyle* ve *skyphos*lar beş alt grup altında değerlendirilmiştir. Değerlendirilen parçalar arasında en erken örnekleri M.Ö. 740-700 yılları arasına tarihlenen dört *metoplu* kuşlu *kotyle*ler ve tek *metoplu* *kotyle*ler oluşturmaktadır. M.Ö. 700-650 yılları arasında hemen hemen dört *metoplu* *kotyle*ler ile çağdaş üç *metoplu* *kotyle*ler görülmektedir. Söz konusu parçaları M.Ö. 700-600 yılları arasına tarihlenen, artık *kotyle* formundan çıkarak *skyphos* formunu alan kuşlu *skyphos*lar ve onlarla çağdaş olarak üretilen rozetli-kuşlu *skyphos*lar izlenmektedir. M.Ö. 7. yüzyılın sonu 6. yüzyılın başına tarihlenen rozetli *skyphos*lar ise diğer bir grubu oluşturmaktadır. Söz konusu grup bezeme özelliklerine göre *metoplu*-rozetli, *metopsuz*-yıldız rozetli, *metopsuz*-nokta rozetli olarak üç grup altında değerlendirilmiştir. Son gruba ise M.Ö. 7. yüzyılın ortalarından M.Ö. 6. yüzyılın sonuna dek kullanılan, dış yüzlerindeki yatay bantlar nedeniyle bantlı *skyphos*lar olarak adlandırılan *skyphos*lar oluşturmaktadır.

Değerlendirilen Teos kâselerinde standart bezeme şeması uygulanmış olduğu tespit edilmiştir. Genellikle pürüzsüz ve kaliteli bir yüzeye sahip kâseler ince gözenekli kil özelliğine sahiptirler. Parçaların tamamında ince gümüş mika katkısı görülmektedir. Teos atölyelerinin, başarısını kil kalitesine ve formuna borçlu olduğunu düşünmek mümkündür. Bezeme olarak moda olan, talep gören şemanın dışına çıkmamaları ürünlerin marka kalitesini arttırmış, üretim hızını kolaylaştırmış olmalıdır. Bu düşüncenin en önemli kanıtı Nötron Aktivasyon analizleri sonucunda Teos seramiklerinin Ege Adaları'ndan, Batı Anadolu, Karadeniz Bölgesi, Kilikia Bölgesi, Eski Mısır ve Sicilya'ya kadar geniş bir alana yayılan ihracat gücüdür.

19 Arkeolog Hazal ERGİN (M.A.); hazalergin@gmail.com

Pithekoussai Adası'nda bulunan ve üzerinde Yunanca yazıt bulunan ünlü Nestor Kadehi'nin Teos'ta üretilmiş olması da Teos kâselerinin kalitesini ve önemini kanıtlar niteliktedir²⁰.

2021 yılı seramik ve küçük eser belgeleme, değerlendirme çalışmaları kapsamında 2012 ile 2014 yılları arasında akropoliste yapılan kazı çalışmalarında ele geçirilen *amphora* parçaları seçilerek 47 adet *amphora* parçasının 1/1 ölçekli el çizimleri yapılmıştır. Söz konusu parçaların üretim merkezleri ve tarihlemeleri ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca 2021 yılında kentte yapılan arkeolojik kazılarda ele geçirilen 462 adet nitelikli küçük buluntunun numaralandırma ve kazı envanter listesine kayıtları ile ilgili çalışmalar tamamlanmıştır. Söz konusu buluntuların 1/1 ölçekli olarak el çizimleri tamamlanmış olup Munsell Soil Color Charts'a göre hamur renklerinin tespiti, kil içerisinde kullanılan katkı malzemelerinin tespiti gibi bilgilerin yer aldığı tanım formları doldurulmuştur. Ele geçirilen buluntuların ölçekli fotoğraflarının çekilmesi tamamlanmıştır. Söz konusu buluntuları sikkeler, dokuma tezgâhı ağırlıkları, pişmiş toprak figürinler, *unguentariumlar*, minyatür tüm kaplar, kandiller, yüzük taşları, bronz ve kemik objeler oluşturmaktadır.

EPİGRAFİK ÇALIŞMALAR

Mustafa ADAK²¹

2021 yılında Teos kazılarında ele geçirilen 32 adet epigrafik belge üzerinde çalışılmıştır. Yazıtların çoğunluğu, Dionysos Kutsal Alanı *stoa* çalışmalarında, *agora*nın çevresinde yapılan temizlik çalışmalarında ele geçirilmiş eserlerden ve 2020 yılında Seferihisar'da ele geçirilen ve kazı deposuna taşınarak koruma altına alınmış olan 2 adet *stel*den oluşmaktadır.

Tanımlanabilen buluntular arasında şu yazıtlar yer almaktadır; 32 satırdan oluşan ve İmparator Septimus Severus tarafından Asia Birliği'ne gönderilmiş olan, eyalet kentlerinde Roma askerlerinin işlediği suçlara cevap veren 197 yılına ait bir mektup, 13 satırdan oluşan ve Titus Cladius Khrysanthos ve ailesine ait bir mezar *steli*, Seferihisar'da sürdürülen doğalgaz boru döşeme çalışmalarında bulunmuş olup kazı deposunda koruma altına alınan epigrafik verilerdir.

Agorayı çevreleyen geç dönem surunda devşirme olarak kullanılan bir yapı bloğu, Dionysos Teknitler Birliği'ne ait bir zafer listesi ile güney *stoa* kazılarında ele geçirilen 8 satırlık bir *stel*de ise yine söz konusu birliğe ait bir kararname ele geçirilen yazıtlar arasındadır. Ayrıca *agora* çevresinde yapılan temizlik çalışmalarında, Kraliçe Arsinoe II. Philadelphos'un M.Ö. 270 yıllarında Teos'ta tanrıça olarak tapınım gördüğünü kanıtlayan bir *stel* ile geç dönem savunma surunda kullanılan ve kentte Kleopatra kültürüne ilişkin ele geçirilen dördüncü epigrafik belge niteliğinde olan küçük bir mermer sunak, Ptolemaios Hanedanlığı'nın son hükümdarı Kleopatra VII. ve çocuklarına aittir.

20 Kadioğlu ve diğ. 2015a, 351; Kerschner – Mommsen 2021 (Baskıda); Kadioğlu 2021; 82-83, 311.

21 Prof. Dr. Mustafa ADAK, Aldeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü Kampüs- 07058 Antalya/TÜRKİYE, madak@akdeniz.edu.tr

Yine Agora'yı çevreleyen geç dönem savunma surunda ortaya çıkan M.Ö. 2. yüzyıl sur inşasına ait yazıtta, inşaat faaliyetleri için gerekli olan 75487 *drakhmai* ve 4 *oboloinin* kamu gelirlerinden karşılandığı belirtilmiş olup, kentte ele geçirilen inşaat yazıtları içerisinde en yüksek meblağı içermektedir.

Dionysos Kutsal Alanı'nda iki parça halinde ele geçirilmiş mermer *stel* üzerinde; *agora-nomosluk* görevini iyi yerine getiren Menophantos'un hem Teos halkı hem de Romalı tüccarlar tarafından onurlandırıldığı belirtilmektedir. 2021 yılı çalışmaları kapsamında Aioli lehçesi ile kaleme alınmış bir kararnamede, Teos vatandaşlarının yazıtta adını bilemediğimiz bir Aiolia kentine yapmış oldukları iyiliklerden dolayı onurlandırıldıkları belirtmiştir.

Agorada M.Ö. 2. yy.da inşa edilen ve Augustus Döneminde ikinci kullanımına ait olan inşaat yazıtında, söz konusu tapınağın Tanrıça Roma ve onunla birlikte tapınım gören İmparator Augustus'a ait olduğu anlaşılmıştır. Yapı ilk evresinde tanrıça Roma kültüne hizmet etmiş olmalı ve M.Ö. 188'de Apameia Barışı'ndan sonra kent özgürlüğüne kavuştuktan sonra Teos, Roma'ya minnettarlığını göstermek için bu tapınağı inşa ettirmiştir.

Resim: 1

Resim: 2

Resim: 3 a-b

Resim: 4

Resim: 5

Resim: 6

Resim: 7

Resim: 8

Resim: 9

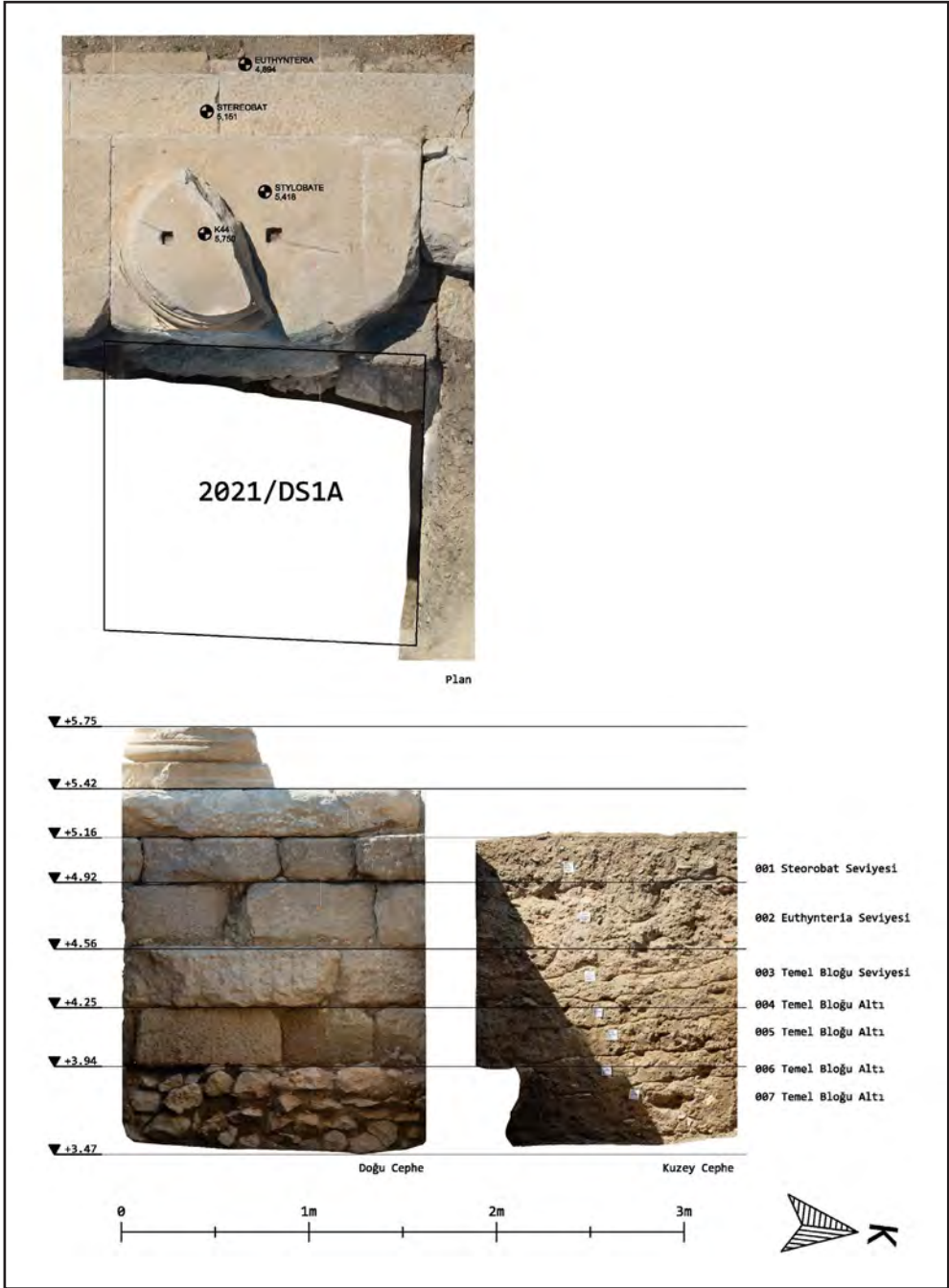
Resim: 10

Resim: 11

Resim: 12

Resim: 13

Resim: 14

Resim: 15